

Departament Badań Społecznych

Podstawowe dane o stowarzyszeniach, fundacjach i społecznych podmiotach wyznaniowych działających w 2008 r.

Warszawa 2010

Szanowni Państwo!

Pragnąc zachęcić do udziału w aktualnym badaniu SOF-1 przekazuję w Państwa ręce niniejszy folder zawierający wybrane wyniki z poprzednich badań tego typu. Wyniki te syntetycznie opisują stan ekonomicznych i społecznych zasobów jak również działalność stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych, fundacji oraz społecznych podmiotów wyznaniowych. Przedstawiają też zmiany, jakie od 1997 r. znalazły odzwierciedlenie w badaniach GUS dotyczących stowarzyszeń i fundacji.

Odpowiadając na zapotrzebowanie wielu organizacji, które chciały poznać statystyczny obraz otoczenia organizacyjnego, w jakim działają, w folderze zamieszczono krótkie charakterystyki wybranych, najliczniejszych grup organizacji wyróżniających się specyfiką prowadzonej działalności. Opisane zostały: organizacje sportowe działające w oparciu o ustawę o kulturze fizycznej (20,3 tys.), ochotnicze straże pożarne (12,9 tys.), koła łowieckie (2,3 tys.) i społeczne podmioty wyznaniowe (2,2 tys.), a także pozostałe organizacje z następujących dziedzin: kultura i sztuka (6,7 tys.), pomoc społeczna, rynek pracy i usługi socjalne (6,2 tys.), sport i rekreacja (6,1 tys.), oświata i wychowanie (5,9 tys.), ochrona zdrowia (2,6 tys.), ochrona praw i rzecznictwo (2,5 tys.), ochrona środowiska (1,2 tys.).

Na koniec, chcę serdecznie podziękować wszystkim przedstawicielom ponad 31 tys. organizacji, którzy poświęcili czas na wypełnienie sprawozdań SOF-1 w 2009 roku. Dzięki Państwa wysiłkowi a także dzięki zaangażowaniu wielu pracowników statystyki publicznej oraz Instytutu Statystyki Kościoła Katolickiego SAC – badanie SOF-1 i komplementarne doń badanie SOF-K dostarczyło ważnych wskaźników służących ocenie efektów funkcjonowania polityk wspierających rozwój organizacji pozarządowych oraz gospodarki społecznej. Pozwoliło to także na przygotowanie obszernej publikacji pt. „Stowarzyszenia, fundacje i społeczne podmioty wyznaniowe w 2008 r.”, która udostępniana jest bezpłatnie w witrynie internetowej <http://form.stat.gov.pl/sof>

Życzę przyjemnej lektury,

Sławomir Nałęcz

Zastępca Dyrektora Departamentu Badań Społecznych GUS

Opracowanie merytoryczne: Karolina Goś-Wójcicka, Anna Knapp, Sławomir Nałęcz

Druk i oprawa:

Zakład Wydawnictw Statystycznych

al. Niepodległości 208, 00-925 Warszawa

LICZBA AKTYWNYCH STOWARZYSZEŃ, ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH I FUNDACJI

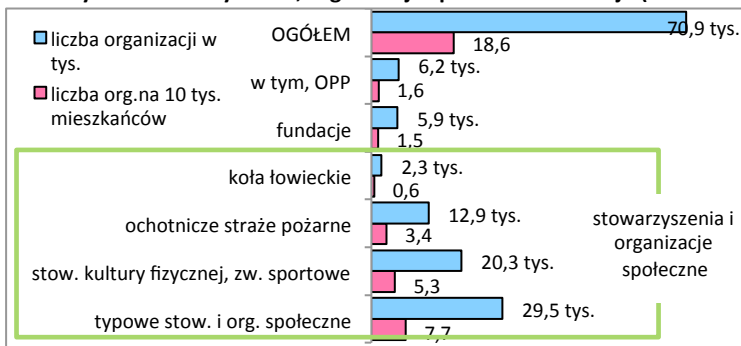
W trakcie realizacji badania SOF-1 w 2009 r. podjęto próbę kontaktu ze zbiorowością ponad 93 tys. stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji. Okazało się, że na koniec 2008 r. co czwarta z nich nie prowadziła działalności, a więc na dzień 31 grudnia 2008 r. aktywnych było **71 tys. stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji**, w tym:

- ⇒ **64,9 tys. stowarzyszeń i podobnych organizacji społecznych¹** (obok typowych stowarzyszeń w grupie tej znajdują się stowarzyszenia kultury fizycznej i związki sportowe (20,3 tys.), ochotnicze straże pożarne (12,9 tys.) oraz koła łowieckie (2,3 tys.),
- ⇒ **5,9 tys. fundacji.**

Oprócz tego działało 2,2 tys. społecznych podmiotów wyznaniowych, czyli organizacji członkowskich oraz placówek świadczących usługi społeczne w ramach kościołów i związków wyznaniowych.

Ważną grupę w tej zbiorowości stanowią organizacje posiadające status pożytku publicznego (OPP). Udział OPP w całej zbiorowości stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji wyniósł prawnie 9%, ale wśród samych fundacji był znacznie wyższy (24%).

Wykres 1. Aktywne stowarzyszenia, organizacje społeczne i fundacje (31.12.2008 r.).

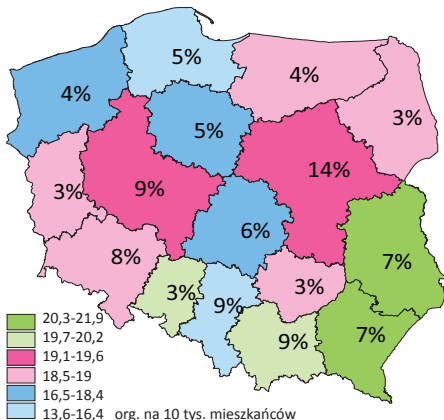

Biorąc pod uwagę liczbę mieszkańców Polski - na 10 tys. osób przypadało 18,6 ww. organizacji, w tym 1,5 fundacji oraz 17,1 stowarzyszeń i organizacji społecznych. Dostępność stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji dla ludności była największa

¹ Zbiorowość stowarzyszeń i organizacji społecznych, które nie są stowarzyszeniami kultury fizycznej, związkami sportowymi, ochotniczymi strażami pożarnymi ani kołami łowieckimi w dalszej części tekstu, na wykresach i w tabelach będzie nazywana *typowymi stowarzyszeniami i organizacjami społecznymi*.

w woj. lubelskim i podkarpackim, gdzie na 10 tys. mieszkańców przypadało po 21,9 organizacji.

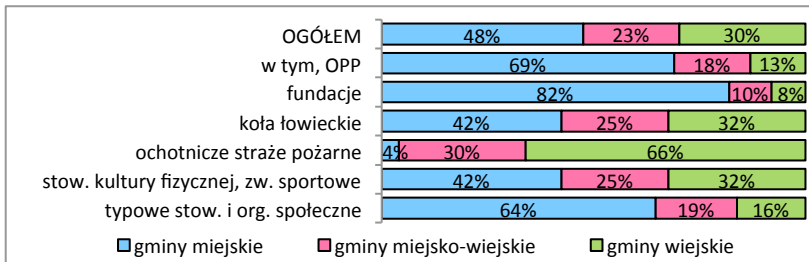
Mapa 1. Struktura stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji oraz ich liczba na 10 tys. mieszkańców według województw.

Zdecydowanie najmniej organizacji na 10 tys. mieszkańców było natomiast w woj. śląskim (13,6). Inaczej kształtuje się liczebność aktywnych organizacji objętych badaniem SOF-1 w poszczególnych województwach, jeśli nie uwzględnia się liczby ich mieszkańców. Najwięcej organizacji, bo aż 10 tys. miało swoją siedzibę w woj. mazowieckim. Zauważyć jednak trzeba, że prawie połowa z nich mieściła się na terenie m. st. Warszawy. Najmniej stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji ulokowanych było

w woj.: lubuskim, opolskim, podlaskim i świętokrzyskim (po 3%).

Wykres 2. Siedziby organizacji według typu gminy.

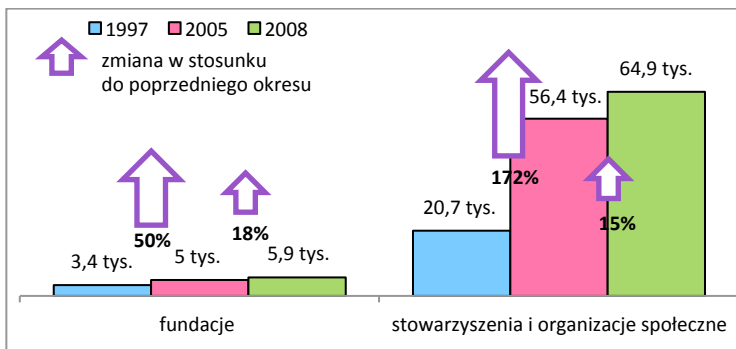

Prawie połowa objętych badaniem SOF-1 organizacji miała swoją siedzibę na terenie gmin miejskich, 3 na 10 – w gminach wiejskich, a 2 na 10 – w gminach miejsko-wiejskich. W miastach ulokowane było 7 na 10 OPP, 8 na 10 fundacji oraz 6 na 10 typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych. Z kolei na terenie gmin wiejskich mieściły się najczęściej ochotnicze straże pożarne (2/3) oraz znaczna część stowarzyszeń kultury fizycznej i kół łowieckich (po 1/3).

LICZEBNOŚĆ ORGANIZACJI W LATACH 1997-2008

Na przestrzeni lat 1997-2008 nastąpił bardzo duży wzrost liczby aktywnych stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji (łącznie o 293%). Wysoka dynamika liczby tych organizacji, opisywana w wielu publikacjach od początku lat dziewięćdziesiątych, stopniowo zmniejsza się w późniejszych latach. W okresie 1997-2005 liczba organizacji zwiększała się średnio o 4,7 tys. organizacji, rocznie natomiast w okresie 2005-2008 średni roczny przyrost wynosił 3,1 tys. Dynamika liczby fundacji w latach 1997-2005 była znacznie mniejsza niż dynamika liczby stowarzyszeń, ale w okresie 2005-2008 dynamika wzrostu liczby organizacji w obu zbiorowościach znalazła się na tym samym poziomie z lekką nawet przewagą fundacji.

Wykres 3. Dynamika liczby aktywnych stowarzyszeń i fundacji w latach 1997-2005 i 2005-2008.

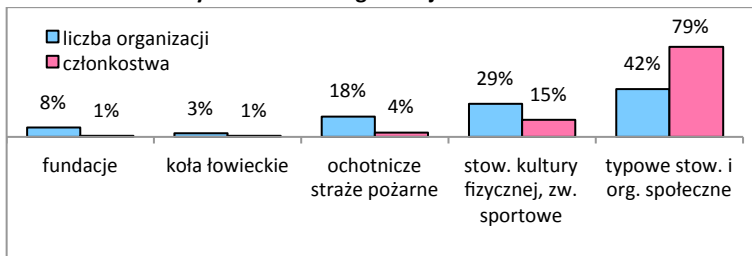

POTENCJAŁ SPOŁECZNY STOWARZYSZEŃ, ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH I FUNDACJI

BAZA CZŁONKOWSKA

Wszystkie aktywne w 2008 r. organizacje objęte badaniem SOF-1 zrzeszały razem ok. 10 mln członków. Należy jednak pamiętać, że jest to łączna liczba osób wykazanych przez te organizacje, a nie suma mieszkańców Polski, deklarujących przynależność do organizacji pozarządowych. Różnica wynika z tego, że jedna osoba może równocześnie być członkiem kilku organizacji, a co więcej - niektóre osoby znajdujące się na listach członków organizacji mogą nie pamiętać lub nie zdawać sobie sprawy z tego, że na tych listach figurują (np. chciały legalnie powędkować a zostały przy okazji wymienione w sprawozdawczości Polskiego Związku Wędkarskiego jako jego członkowie).

Wykres 4. Struktura liczby członków* i organizacji w 2008 r.

*Dla fundacji i innych organizacji niezrzeszających osób fizycznych uwzględniono liczbę członków organów kolegialnych organizacji (zarząd, rada itp.)

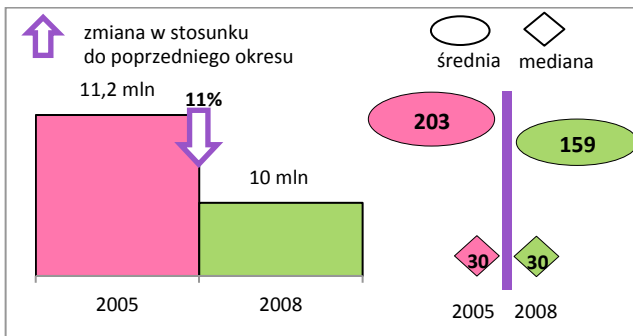
Największym potencjałem członkowskim charakteryzowała się zbiorowość typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych. Były wśród nich organizacje deklarujące posiadanie wielu tysięcy członków, przez co w grupie typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych kumulowało się prawie 8/10 wszystkich członkostw wykazanych przez organizacje objęte badaniem SOF-1, chociaż udział tej grupy w ogólnej liczbie stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji wynosił 4/10. Na drugim miejscu pod względem liczby członków, podobnie jak pod względem liczebności organizacji, znalazły się stowarzyszenia kultury fizycznej. Jednak choć stanowiły one prawie 30% zbiorowości jednostek objętych badaniem SOF-1, to zadeklarowana przez nie liczba członkostw stanowiła jedynie 15% z ogólnej liczby członkostw wykazanych przez wszystkie stowarzyszenia, organizacje społeczne i fundacje. Najmniej członków wpisały w swych sprawozdaniach fundacje, gdyż nie będąc organizacjami członkowskimi mogły podać jedynie liczbę osób przynależących do ich organów kolegialnych (zarząd, rada itp.). Zaskakująco nieduża liczba członków w stosunku do liczby organizacji odnotowana została przez ochotnicze straża pożarne i koła łowieckie, jednak zaangażowanie tychże członków w działalność ich organizacji jest na relatywnie wysokim poziomie dzięki czemu zapewniona jest ciągłość i skuteczności działania tych jednostek (udział strażaków-ochotników i członków kół łowieckich w ogólnej liczbie członków stowarzyszeń był odpowiednio o 4,5 razy i o 3 razy mniejszy, niż udział jednostek straża i kół łowieckich w populacji stowarzyszeń i organizacji społecznych).

DYNAMIKA BAZY CZŁONKOWSKIEJ W LATACH 2005-2008

Między 2005 a 2008 r. zaobserwować można zmniejszenie o ponad 1 mln ogólnej liczby członków wykazywanych przez stowarzyszenia i organizacje społeczne. Spadek sumy

członkostw o 11% w zestawieniu z informacją, że równocześnie w tym czasie przybyło 15% organizacji świadczy o istotnym zawężeniu bazy członkowskiej badanych organizacji.

Wykres 5. Dynamika liczby członków stowarzyszeń i organizacji społecznych w latach 2005-2008.

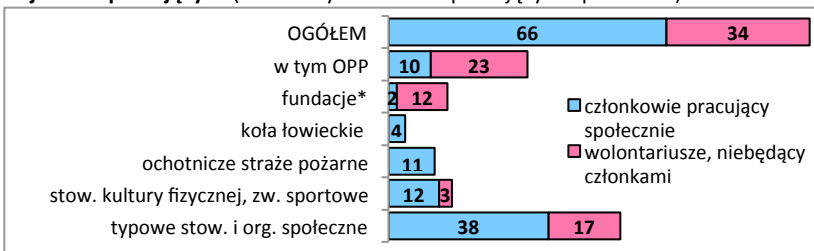

Co ciekawe, spadek liczby członków nie dotyczy w równym stopniu wszystkich organizacji, a tylko tych, które mają stosunkowo dużo członków. Świadczy o tym fakt, że mimo spadku średniej liczby członków z 203 do 159 osób, wartość mediany pozostała na takim samym poziomie (30 członków).

WOLONTARIAT

Wolontariusze, czyli osoby, które dobrowolnie i bez wynagrodzenia wykonują świadczenia wspierające działalność organizacji są równocześnie jednym z najważniejszych zasobów tych organizacji. Nadają szczególny, społeczny charakter działalności większości stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji, w wielu wypadkach stanowiąc także jedyny realny zasób pracy warunkujący jakąkolwiek działalność organizacji, które nie posiadają środków na zatrudnienie personelu płatnego. W sprawozdaniach statystycznych SOF-1 za 2008 r. pracę społeczną swoich członków lub innych osób wykazało 78% stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji. Organizacje objęte badaniem zadeklarowały, że w ich ramach, przynajmniej raz w ciągu roku pracowało łącznie ponad 1,5 mln osób. Dane te nie oddają jednak pełnej skali wolontariatu, ze względu na to, że organizacje na ogół nie prowadzą ewidencji tej pracy, a wobec tego mogły w ogóle nie udzielić odpowiedzi lub nie uwzględnić w odpowiedzi osób, które tylko sporadycznie wspomagały organizację. Najwięcej osób pracujących społecznie wykazały typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (55%), zaś na następnych miejscach znalazły się stowarzyszenia kultury fizycznej (15%) i fundacje (14%). Aż 1/3 wszystkich osób pracujących społecznie, które wykazano w sprawozdaniach SOF-1 stanowiły osoby pracujące w organizacjach posiadających status OPP.

Wykres 6. Struktura osób pracujących społecznie w 2008 r. według typu organizacji i rodzaju osób pracujących (% ze wszystkich osób pracujących społecznie).

* Jako członków uwzględniono osoby należące do organów fundacji (zarząd, rada itp.)

Najczęściej pracę społeczną na rzecz organizacji świadczą ich członkowie - stanowią oni 2/3 osób, które w 2008 r. świadczyły pracę społeczną. Natomiast wolontariusze nie będący członkami stanowili większość wyłącznie w fundacjach, gdzie mieli sześciokrotną przewagę nad, małą z natury rzeczy, liczbą członków organów kolegialnych fundacji. Warto odnotować, że w kołach łowieckich i ochotniczych strażach pożarnych cała lub niemal cała praca społeczna wykonywana była przez członków tych organizacji, co wynika zapewne z wyspecjalizowanego charakteru głównej działalności tych rodzajów organizacji.

ZMIANY ZAANGAŻOWANIA W WOLONTARIAT W LATACH 2005-2008

Wolumen pracy społecznej świadczonej we wszystkich stowarzyszeniach, organizacjach społecznych i fundacjach między 2005 a 2008 r. obniżył się aż o 1/3 (z 49,1 tys. etatów przeliczeniowych do 33,2 tys.). Również średni wymiar czasu pracy społecznej przypadający na jedną organizację, która z niej korzystała spadł z 0,7 etatu w ramach fundacji oraz 1 etatu w stowarzyszeniach i organizacjach społecznych do 0,6 etatu w każdej z tych zbiorowości.

Ponadto wyniki badania SOF-1 pokazują, że choć godzinowy wymiar wolontariatu zdecydowanie się zmniejszył, a także zmniejszył się odsetek organizacji, które potwierdzały korzystanie z pracy społecznej (z 84% do 78%), to ze względu na ogólny przyrost liczby organizacji bezwzględna liczba jednostek, które wykazały wolontariuszy zwiększyła się o prawie 4 tys. Jednocześnie zwiększyła się średnia liczba osób przynajmniej raz na rok świadczących bezpłatną pracę w organizacjach, które z takiej pracy korzystały (wzrost średniej z 24 do 28 osób, zaś mediany z 8 do 11 osób). W tym samym czasie liczba wolontariuszy w przeciętnym miesiącu utrzymała się na podobnym poziomie – około 12 osób (w organizacjach, które wykazały pracujących społecznie).

Tabela 1. Wolontariat w organizacjach, które wykazały pracujących społecznie w 2005 r. i 2008 r.

Wolontariusze:	organizacje, które wykazały pracujących społecznie		średnia		mediana	
	2005	2008	2005	2008	2005	2008
fundacje	74%	75%	15	50	5	6
stowarzyszenia i org. społeczne	85%	78%	30	26	10	12
RAZEM	84%	78%	24	28	8	11

Dane te świadczą o tym, że choć między 2005 a 2008 r. ogólna liczba osób angażujących się w działalność stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji wykazywana przez badane organizacje trochę wzrosła, to zdecydowanie obniżył się wymiar czasu, który poszczególni wolontariusze na nią poświęcali.

POTENCJAŁ EKONOMICZNY STOWARZYSZEŃ, ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH I FUNDACJI

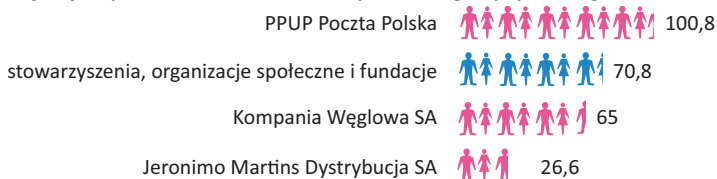
POTENCJAŁ ZATRUDNIENIOWY

Na koniec 2008 r. w stowarzyszeniach, organizacjach społecznych i fundacjach na podstawie stosunku pracy pracowało łącznie 70,8 tys. osób, a dla 60,2 tys. pracowników organizacje te stanowiły główne miejsce pracy. Biorąc pod uwagę liczbę miejsc pracy generowanych przez te organizacje można wyliczyć ich łączny udział w krajowym zatrudnieniu (w ramach umów o pracę). W stosunku do zatrudnienia w całej gospodarce narodowej udział sektora stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji wyniósł w 2008 r. 0,43%, a w stosunku do sektora prywatnego - 0,58%.²

Jeśli potraktować sektor stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji jako jednego pracodawcę to znalazłby się on w ścisłej czołówce największych pracodawców polskiej gospodarki.

² Wskaźniki obliczone w oparciu o informacje o głównym miejscu pracy z wyników badania SOF-1 za 2008 r. oraz dane o zatrudnieniu w gospodarce narodowej z Rocznika Statystycznego 2009.

Rysunek 1. Sektor stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji w zestawieniu z największymi pracodawcami z sektora publicznego i prywatnego (31.12.2008 r., w tys.)

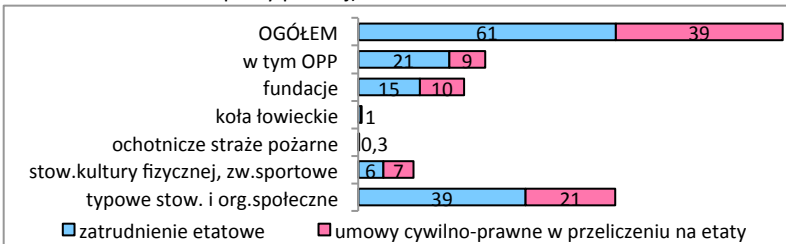
Pod względem liczby pracowników (zatrudnionych w ramach stosunku pracy) sektor stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji zajęły drugie miejsce i znalazły się pomiędzy dwoma największymi pracodawcami sektora publicznego - Poczta Polską (101 tys. osób zatrudnionych na koniec 2008 r.) oraz Kompanią Węglową SA (65 tys. osób). Zdecydowanie w tyle natomiast pozostałyby największego pracodawcę prywatnego (Jeronimo Martins Dystrybucja SA), który zatrudniał 2,5 krotnie mniej osób.

Specyficzną cechą pracy płatnej jaką dysponują stowarzyszenia, organizacje społeczne i fundacje jest jej bardzo nierównomierny rozkład pośród tworzących ten sektor organizacji. Zdecydowana większość organizacji pozarządowych objętych badaniem SOF-1 nie korzysta w ogóle z pracy płatnej. W 2008 r. 64% stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji nie zatrudniało nikogo, 23% z nich oferowało wyłącznie umowy cywilno-prawne, a jedynie 13% posiadało pracowników etatowych (i jednocześnie często zatrudniały także w oparciu o umowy cywilno-prawne).

Charakterystyczny dla pozarządowego rynku pracy jest też wysoki udział osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy. W 2008 r. aż 1/3 pracowników w stowarzyszeniach, organizacjach społecznych i fundacjach zatrudniona była na część etatu. W związku z tym przeciętna liczba etatów w ciągu 2008 r. w tej zbiorowości była zdecydowanie niższa od liczby zatrudnionych osób i wyniosła 58,5 tys.

Jak już wspomniano zatrudnienie etatowe nie jest jednak jedyną formą pracy płatnej z jakiej korzystają organizacje pozarządowe. Dla przedstawienia pełnego obrazu pracy zarobkowej z jakiej korzystają stowarzyszenia, organizacje społeczne i fundacje należy uwzględnić również pracę pozaetatową świadczoną w ramach umów cywilno-prawnych. W 2008 r. generowała ona prawie 38 tys. etatów przeliczeniowych, co w sumie z 58,5 tys. etatami w ramach stosunku pracy dawało wolumen pracy płatnej odpowiadający 96 tys. pełnych etatów. Z kolei omówiona już powyżej praca społeczna powiększała wolumen pracy wykonywanej w ramach stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji do około 130 tys. etatów przeliczeniowych.

Wykres 7. Struktura pracy płatnej według typu organizacji i rodzaju zatrudnienia (dane w % w stosunku do całości pracy płatnej).

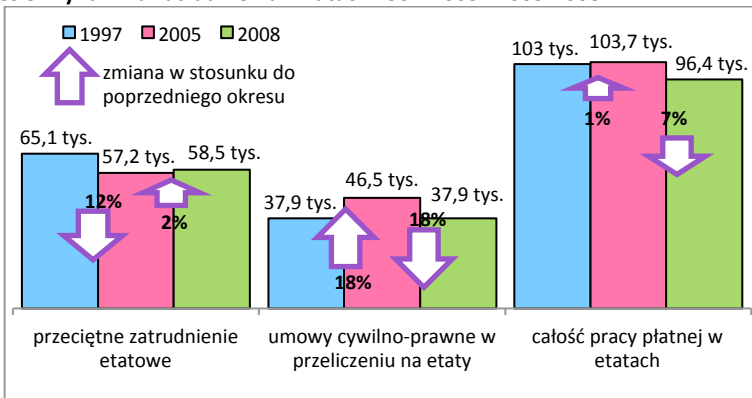

Największa część pracy płatnej świadczona była w ramach zbiorowości typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych (60%) oraz w fundacjach (1/4). Znikomym udziałem pod względem wykorzystywania pracy płatnej charakteryzowały się ochotnicze straże pożarne i koła łowieckie – te dwie grupy łącznie stanowiły 21% zbiorowości, a generowały jedynie trochę ponad 1% pracy płatnej. Również zdecydowanie mniejszy udział w zatrudnieniu niż w liczbie organizacji miały stowarzyszenia kultury fizycznej – choć stanowiły one 29% zbiorowości, to generowały zaledwie 13% wolumenu pracy płatnej.

FORMY ZATRUDNIENIA I ICH DYNAMIKA W LATACH 1997-2008

Między 2005 a 2008 r. w zbiorowości stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji została zatrzymana, a w pewnym stopniu nawet odwrócona, obserwowana we wcześniejszym okresie (1997-2005) tendencja spadkowa w zakresie wolumenu pracy etatowej. Wzrost zatrudnienia etatowego, który odnotowano w latach 2005-2008 był jednak bardzo skromny (o 2%) – w żadnym razie nieproporcjonalny do znacznej dynamiki powstawania nowych organizacji (15%).

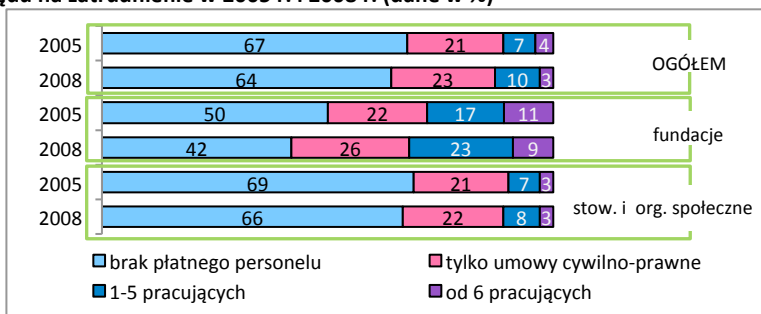
Wykres 8. Dynamika zatrudnienia w latach 1997-2005 i 2005-2008.

Równocześnie z niewielkim wzrostem zatrudnienia etatowego nastąpiła znacząca redukcja zatrudnienia pozaetatowego. Oszacowany na podstawie kosztów wolumen zatrudnienia pozaetatowego uległ w okresie między 2005 a 2008 r. znaczącej redukcji (o 18%) i powrócił do poziomu z 1997 r. (37,9 tys. etatów).

Biorąc pod uwagę całość pracy płatnej, a więc sumę przeciętnego zatrudnienia w ramach stosunku pracy i etaty generowane przez umowy cywilno-prawne, okazuje się, że potencjał zatrudnieniowy zbiorowości stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji w 2008 r. uległ widocznemu obniżeniu - o 6% w stosunku do 1997 r., a o 7% wobec 2005 r.

Wykres 9. Struktura zbiorowości stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji ze względu na zatrudnienie w 2005 r. i 2008 r. (dane w %)

Spadkowi potencjału zatrudnieniowego organizacji pozarządowych objętych badaniem SOF-1 w latach 2005-2008 towarzyszył przyrost ogólnej liczby tych organizacji o 15%. Mimo to między 2005 a 2008 r. o 3 punkty procentowe zmniejszył się udział organizacji niekorzystających z żadnej formy pracy płatnej, na rzecz takich, które korzystały z zatrudnienia w ramach umów cywilno-prawnych oraz zatrudniających od 1 do 5 osób.

Pamiętać jednak trzeba, że w związku z dużym przyrostem liczby organizacji, który miał miejsce w tym czasie, to w liczbach bezwzględnych przybyło organizacji w każdej z tych 3 grup - o 4 tys. podmiotów niekorzystających z pracy płatnej, o 3,4 tys. organizacji oferujących wyłącznie umowy cywilno-prawne oraz o 2,2 tys. zatrudniających od 1 do 5 pracowników. Inaczej kształtowała się sytuacja stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji o dużym potencjale ekonomicznym, dysponujących co najmniej 6 pracownikami etatowymi. Ich udział w zbiorowości spadł o 1 punkt procentowy, a bezwzględna liczba pozostała na dokładnie takim samym poziomie – 2,4 tys. organizacji.

Na zmniejszenie roli organizacji o dużym potencjale zatrudnieniowym wskazują różnice, jakie zaszły w latach 2005-2008 między średnimi liczbami pracujących, dla których organizacje te były głównym miejscem pracy oraz ich medianami. W ramach fundacji średnia liczba zatrudnionych spadła z 15 do 10 osób, a mediana z 4 do 3 osób.

W stowarzyszeniach i organizacjach społecznych średnia liczba pracujących nie uległa zmianie i pozostała na poziomie 8 osób, lecz wartość środkowa obniżyła się z 3 do 2 osób. Dane te świadczą o bardziej równomiernym rozłożeniu osób pracujących w organizacjach, które zatrudniały na podstawie stosunku pracy.

STRUKTURA ZATRUDNIENIA ETATOWEGO

Ogólną cechą polskiego rynku pracy jest utrzymywanie się istotnie wyższego niż 50% odsetka mężczyzn wśród ogółu zatrudnionych. Tymczasem wśród pracowników zatrudnionych w organizacjach objętych badaniem SOF-1 obserwujemy tendencję odwrotną: na koniec 2008 r. wśród etatowego personelu stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji kobiecy stanowiły 69%, natomiast analogiczny wskaźnik dla całej gospodarki narodowej wynosił 45%. Co ciekawe feminizacja zatrudnienia etatowego w organizacjach pozarządowych w latach 2005-2008 gwałtownie wzrosła z 52 do 69%, tj. aż o 17 punktów procentowych.

O pogłębianiu się różnic między całym rynkiem pracy, a zatrudnieniem w ramach organizacji objętych badaniem SOF-1 świadczy również relacja między liczbą pełnych i niepełnych etatów oferowanych przez pracodawców. Między 2005 a 2008 r. udział osób zatrudnionych w niepełnym wymiarze czasu pracy w gospodarce narodowej spadł z 11% do 8%, natomiast w fundacjach wzrósł o 5 punktów procentowych (z 20% do 25%), a w stowarzyszeniach i organizacjach społecznych - o 9 punktów procentowych (z 25% do 34%).

W zbiorowości tej nieprzeciętny jest też udział pracowników legitymujących się wyższym wykształceniem, w 2008 r. wynosił on 52% i był ponad 2 razy wyższy niż w całej gospodarce narodowej (23%). Jest to kolejna specyficzna cecha zatrudnienia w organizacjach pozarządowych, która uległa wzmocnieniu między 2005 a 2008 r. W fundacjach udział w zatrudnieniu pracowników z wyższym wykształceniem wzrósł o 12 punktów procentowych (z 44% do 56%), a w stowarzyszeniach i organizacjach społecznych - o 6 punktów procentowych (z 45% do 51%).

Zauważyć jednak trzeba, że mimo zatrudniania pracowników o wysokich kwalifikacjach poziom płac w stowarzyszeniach, organizacjach społecznych i fundacjach jest dość niski. Przeciętne wynagrodzenie (brutto) osób zatrudnionych w ramach stosunku pracy wyniosło w 2008 r. 2,5 tys. zł na 1 etat, natomiast średnia pensja w całej gospodarce narodowej - 2,9 tys. zł.

WYSOKOŚĆ PRZYCHODÓW

Łączna kwota przychodów wykazana przez wszystkie aktywne stowarzyszenia, organizacje społeczne i fundacje w 2008 r. wyniosła 12,7 mld zł. Cztery na pięć organizacji zadeklarowało, że miało w tym roku jakiegokolwiek przychody. Wśród organizacji, które wykazały przychody średnia wartość rocznego budżetu wyniosła około 237 tys. zł, choć w

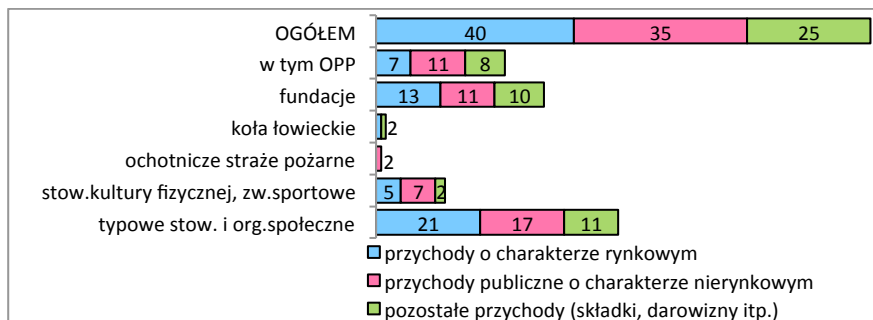
połowie organizacji kwota ta nie przekroczyła 19,9 tys. zł. Tak duża różnica między średnią a medianą świadczy o tym, że ogromna większość organizacji ma przychody poniżej średniej zaś niewielka część dysponuje znacznym potencjałem finansowym.

Organizacje posiadające status OPP charakteryzowały się relatywnie wysokim potencjałem finansowym: 96% z nich deklarowało, że miało przychody, a średnia wysokość ich rocznych budżetów wyniosła około 600 tys. zł, mediana natomiast - 88 tys. zł. Jeszcze wyższymi kwotami dysponowały fundacje, które generowały 1/3 sumy przychodów dla całej zbiorowości, mimo że stanowiły jedynie 8% badanych organizacji. Średni budżet dla fundacji, które wykazały przychody wynosił ponad 900 tys. zł, ale w połowie z nich kwota ta nie przekraczała 90 tys. zł. Z kolei w zbiorowości stowarzyszeń i organizacji społecznych średnia oraz mediana przychodów były niskie i wyniosły odpowiednio 173,7 tys. zł i 17,5 tys. zł.

ŹRÓDŁA FINANSOWANIA DZIAŁALNOŚCI

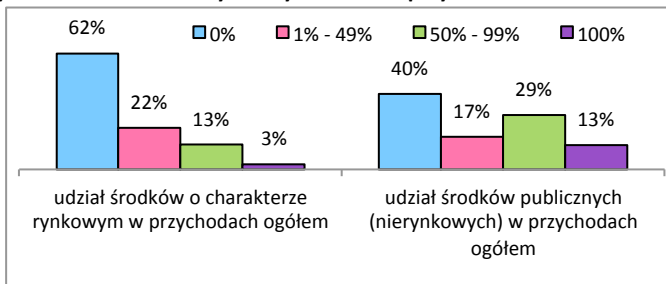
Struktura przychodów sektora stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji pokazuje, że środki o charakterze rynkowym (z działalności gospodarczej, odpłatnej statutowej, a także uzyskane w ramach przetargów publicznych oraz z odsetek i dywidend) stanowiły 40% podczas gdy dotacje ze źródeł publicznych stanowiły prawie równie dużą część przychodów (35%).

Wykres 10. Struktura przychodów według typu organizacji i charakteru przychodów (% z sumy wszystkich przychodów).

Należy zwrócić uwagę na dość wysoki udział przychodów o charakterze rynkowym generowanych przez zbiorowość typowych stowarzyszeń i organizacji społecznych. W sumie ich przychodów udział ten jest wyższy niż w fundacjach, w których poszczególne rodzaje przychodów rozkładały się równomiernie. Zdecydowanie najśłabsze pod względem potencjału finansowego były ochotnicze straże pożarne i koła łowieckie (po 2% z sumy przychodów całego sektora).

Wykres 11. Odsetek organizacji według udziału przychodów o charakterze rynkowym i publicznych o charakterze nierynkowym w sumie przychodów.

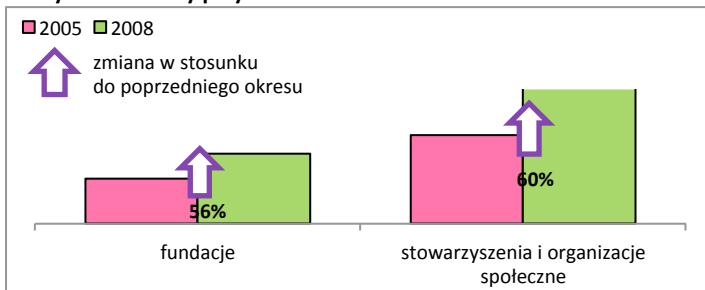

Co 4 organizacja, która wykazała jakiegokolwiek przychody w 2008 r. utrzymywała się wyłącznie ze składek członkowskich i różnego typu darowizn, zaś 62% organizacji pozyskiwało środki tylko ze źródeł nierynkowych, tj. z dotacji publicznych, darowizn, składek itp. Podmioty o znacznym stopniu ekonomizacji, a więc posiadające przynajmniej 50% przychodów z działalności o charakterze rynkowym, stanowiły 16% organizacji mających jakiegokolwiek przychody.

Bardziej rozpowszechnione w działalności badanych organizacji było korzystanie z nierynkowych środków publicznych, choć i tak 4 na 10 organizacji, które wykazały przychody nie miały żadnych środków ze źródeł publicznych. Dotacje od administracji wszystkich szczebli oraz z 1% podatku i nawiązki sądowe stanowiły mniej niż połowę budżetów dla 17% organizacji, a co najmniej połowę aż dla 42%, z czego dla 13% były jedynymi źródłami przychodów. Dywersyfikacją źródeł finansowania, przejawiającą się równoczesnym wykorzystywaniem dotacji ze środków publicznych oraz pozyskiwaniem środków z działalności o charakterze rynkowym, mogło pochwalić się w 2008 r. 21% stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji, które wykazały przychody.

DYNAMIKA PRZYCHODÓW I ICH STRUKTURA W LATACH 2005-2008

Wykres 12. Dynamika sumy przychodów w latach 2005-2008.

Ogólna kwota przychodów uzyskiwanych przez wszystkie aktywne stowarzyszenia, organizacje społeczne i fundacje wzrosła o prawie o 60% (z 8 mld do 12,7 mld). Co

ciekawe, nastąpiło zmniejszenie rozwarstwienia finansowego wewnątrz badanej zbiorowości. Wynika to ze wzrostu odsetka organizacji, które deklarowały uzyskiwanie jakichkolwiek przychodów (wśród fundacji z 71% do 86%, a wśród stowarzyszeń i organizacji społecznych - z 74% do 78%) oraz ze wzrostu mediany przychodów ogółem, który był silniejszy niż wzrost średniej przychodów ogółem (w fundacjach wartość przychodów osiąganych przez połowę organizacji wzrosła o 36%, a średnia o 15%, natomiast wśród stowarzyszeń i organizacjach społecznych odpowiednie przyrosty wyniosły 30% i 27%).

Zmniejszenie rozwarstwienia dotyczyło również przychodów z działalności odpłatnej. Udział organizacji, które miały jakiegokolwiek przychody z działalności gospodarczej lub odpłatnej statutowej w zbiorowości ogółem pozostał na takim samym poziomie (udział jednostek mających działalność gospodarczą wyniósł 6% w 2005 r. i 7% w 2008 r., zaś odsetek organizacji korzystających z odpłatnej działalności statutowej wyniósł odpowiednio 14% i 16%), natomiast przeciętne roczne przychody z działalności gospodarczej wśród organizacji, które ją prowadziły spadły o 19%, a w zbiorowości prowadzącej odpłatną działalność statutową średnie uzyskiwane z niej przychody obniżyły się aż o 23%. Spadek średnich przychodów z działalności gospodarczej i odpłatnej działalności statutowej, przy jednoczesnym wzroście średnich przychodów ogółem oraz utrzymaniu na podobnym poziomie bazy organizacji prowadzących te odpłatne działalności, zaowocował istotnym zmniejszeniem pozycji przychodów z działalności odpłatnych w strukturze przychodów ogółem.

Tabela 2. Struktura przychodów stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji w 2005 r i 2008 r.

Kategorie przychodów:	2005	2008
działalność gospodarcza	24%	19%
odpłatna działalność statutowa	22%	15%
odsetki i dywidendy	2%	2%
źródła publiczne:	27%	39%
od administracji samorządowej	12%	13%
od administracji rządowej	9%	15%
ze źródeł zagranicznych, UE	6%	8%
1% z PIT, nawiązki sądowe	1%	3%
darowizny, zbiórki publiczne i inne przekazane środki	14%	13%
składki członkowskie	6%	5%
inne	3%	7%
RAZEM	100%	100%

Między 2005 a 2008 r. udział działalności gospodarczej w przychodach ogółem spadł z 24% do 19%, a udział odpłatnej działalności statutowej z 22% do 15%. W sumie więc

udział środków z działalności odpłatnej zmniejszył się z 46% do 34%, tj. o 12 punktów procentowych.

Równocześnie ze spadkiem udziału przychodów z działalności odpłatnej zwiększył się o te same 12 punktów procentowych udział środków publicznych, szczególnie pozyskiwanych od administracji rządowej (z 9% do 15%) i z publicznych źródeł zagranicznych i UE (z 6% do 8%). Opisane powyżej znaczne przesunięcie w strukturze finansowania działalności stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji odzwierciedla coraz silniejsze wsparcie dla rozwoju tych jednostek, jakiego administracja publiczna (a szczególnie administracja rządowa) udziela organizacjom pozarządowym. Trzeba jednak zauważyć, że większa dostępność środków publicznych nie przyczyniła się do realizacji rządowych programów wspierających rozwój gospodarki społecznej czy ekonomii społecznej. Zamiast oczekiwanej ekonomizacji organizacji pozarządowych (tj. oparcia budżetów organizacji na przychodach z działalności odpłatnej) dochody z działalności odpłatnej spadły; wzrosło natomiast uzależnienie organizacji od środków publicznych. Dodatkowo niepokojący jest też fakt, że wbrew zasadzie subsydiarności, udział środków pochodzących od administracji wyższego szczebla wzrósł zdecydowanie bardziej niż udział środków przekazywanych przez samorządy lokalne.

WARUNKI PROWADZENIA DZIAŁALNOŚCI

Mimo ogólnego wzrostu potencjału finansowego stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji pozyskiwane przez nie środki finansowe wykorzystywane są głównie na bieżącą działalność operacyjną, bezpośrednio pomoc beneficjentom, a nie na inwestowane w infrastrukturę. W 2008 r. jedynie 27% organizacji dysponowało środkami trwałymi o wartości jednostkowej przed amortyzacją powyżej 3,5 tys. zł. Jedynie 9% badanych organizacji było właścicielami lokalu, w którym znajdowała się ich siedziba, a 16% miało siedzibę w lokalu wynajmowanym. Pozostałe $\frac{3}{4}$ jednostek albo korzystało z lokalu nieodpłatnie, użytkując np. pokój w domu jednego z członków zarządu organizacji czy korzystając bądź współkorzystając z lokalu użyczanego przez jakąś instytucję publiczną (1/2) albo w ogóle nie miało do dyspozycji lokalu (1/4).

Przedstawiciele stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji poproszeni o ocenę perspektyw swojej organizacji za rok w zdecydowanej większości nie przewidywali zmian w zakresie sytuacji finansowej (70%), ani tym bardziej w zakresie zatrudnienia (90%). Nie są to optymistyczne prognozy, jeśli zestawia się je z informacją, że aż 2/3 organizacji wskazuje jako główny problem swojej działalności właśnie trudności w pozyskiwaniu środków finansowych. Kolejnymi problemowymi obszarami były: przepisy i procedury prawne (39%), kontakty z administracją publiczną (35%) oraz brak społecznego wsparcia (24%).

Chociaż, jak wynika z powyższych danych, współpraca z administracją publiczną bywała trudna, to jednak ponad 80% organizacji w 2008 r. ją podejmowało, z tego większość (51% z wszystkich organizacji) współpracowało z urzędami centralnymi lub samorządowymi w systematyczny sposób.

BENEFICJENCI

Wśród aktywnych stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji 4 na 10 organizacji prowadziło systematyczne działania kierowane bezpośrednio do osób fizycznych. Suma zadeklarowanych przez te organizacje osób objętych ich systematyczną działalnością sięgnęła w 2008 r. prawie 24 mln osób, przy czym największe wyodrębnione grupy beneficjentów stanowiły: dzieci i młodzież, (ok. 10 mln), osoby ubogie (ok. 1,6 mln), niepełnosprawni (ok. 1,2 mln), osoby starsze i niesamodzielne (ok. 0,9 mln) oraz bezrobotni (ok. 0,6 mln)³. Największą część osób korzystających z usług świadczonych przez te organizacje objęły swą działalnością typowe stowarzyszenia i organizacje społeczne (47% beneficjentów), fundacje (38%) oraz stowarzyszenia kultury fizycznej (14%). W świadczeniu bezpośrednich usług dla ludności duże znaczenie odegrały organizacje pożytku publicznego, w ramach których wsparcie otrzymywało 30% beneficjentów. Organizacje ze statusem OPP częściej niż inne adresowały swoją działalność do grup słabszych i zagrożonych wykluczeniem społecznym (niepełnosprawni, bezdomni i ofiary przemocy stanowili 2-krotnie większy odsetek wśród beneficjentów OPP niż wśród beneficjentów wszystkich stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji).

Wykres 13. Odsetek organizacji prowadzących działania na rzecz osób fizycznych według formy tej działalności.

Charakterystyczne dla organizacji pożytku publicznego jest też świadczenie wysoko wyspecjalizowanych usług. W 2008 r. wielokrotnie częściej niż cała zbiorowość oferowały one swym beneficjentom leczenie i rehabilitację, zapewniały schronienie i nocleg oraz świadczyły usługi opiekuńcze i pielęgnacyjne.

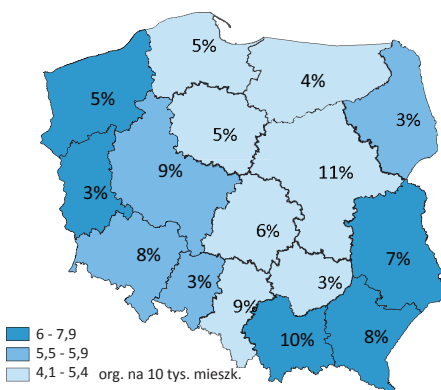
³ Oczywiście podane sumy beneficjentów są zawyżone, gdyż duża część beneficjentów korzysta z pomocy kilku organizacji równocześnie.

CHARAKTERYSTYKA WYBRANYCH, NAJLICZNIEJSZYCH GRUP ORGANIZACJI

STOWARZYSZENIA KULTURY FIZYCZNEJ, ZWIĄZKI SPORTOWE I POZOSTAŁE ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE W OBSZARZE SPORTU I REKREACJI

Stowarzyszenia kultury fizycznej⁴ stanowią 29% zbiorowości aktywnych w 2008 r. stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji. W całym kraju działało ich 20,3 tys. Były one najliczniejszym typem organizacji wśród stowarzyszeń. Oprócz nich działała jeszcze grupa 6,1 tys. organizacji, które jako główną dziedzinę swojej działalności, wyznaczoną według wydatkowania środków na działalność statutową, wskazały *sport, turystykę, rekreację i hobby*. Wśród tej zbiorowości jedynie 5% to fundacje, a pozostałe 95% to stowarzyszenia.⁵ Jednostki posiadające status OPP stanowiły 4% stowarzyszeń kultury fizycznej oraz 9% pozostałych organizacji sportowych i rekreacyjnych.

Mapa 2. Rozmieszczenie terytorialne stowarzyszeń kultury fizycznej, związków sportowych.

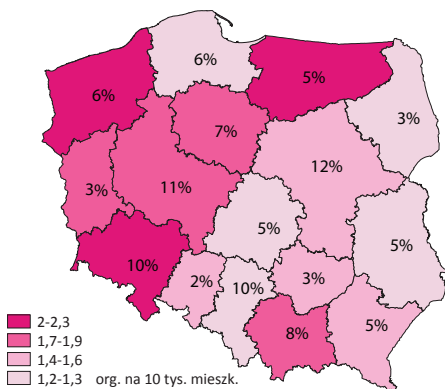

Najwięcej tych organizacji miało swoje siedziby na terenie woj. mazowieckiego (11% klubów sportowych oraz 12% pozostałych organizacji sportowych i rekreacyjnych). Województwa ubogie w kluby sportowe miały również mało organizacji z grupy pozostałych organizacji sportowych i rekreacyjnych (opolskie, podlaskie, świętokrzyskie oraz lubuskie). Zupełnie inaczej kształtowała się sytuacja dostępności tych organizacji dla ludności. Jeśli chodzi o stowarzyszenia kultury fizycznej, to najwięcej na - 10 tys. mieszkańców - było ich w woj. podkarpackim (7,9), a najmniej w woj. śląskim. Pozostałe organizacje sportowe i rekreacyjne były natomiast najbardziej dostępne w woj. warmińsko-mazurskim (2,3), najmniej zaś w woj. łódzkim (1,2).

⁴ Do zbiorowości stowarzyszeń kultury fizycznej zaliczone zostały kluby sportowe, działające w formie stowarzyszeń (bez względu na to czy podlegają rejestracji w KRS czy też nie), w tym uczniowskie kluby sportowe, a także związki sportowe i polskie związki sportowe.

⁵ Zbiorowość tą prezentujemy oddzielnie, obok klubów sportowych, bo w odróżnieniu od nich nie działały one w oparciu o ustawę o kulturze fizycznej, lecz tylko na podstawie prawa o stowarzyszeniach albo ustawy o fundacjach.

Mapa 3. Rozmieszczenie terytorialne pozostałych organizacji działających w obszarze sportu i rekreacji.

Wśród stowarzyszeń kultury fizycznej dominowały jednostki mające swoje siedziby w gminach miejskich (42%). Dominacja ta była jeszcze bardziej widoczna w grupie pozostałych organizacji sportowych i rekreacyjnych (59% z nich miało siedziby w gminach miejskich). W gminach wiejskich mieściło się 33% stowarzyszeń kultury fizycznej oraz 23% pozostałych organizacji sportowych i rekreacyjnych, a w gminach miejsko-wiejskich odpowiednio 25% i 18%.

Wszystkie aktywne organizacje sportowe posiadały dość dużą bazę członkowską – łącznie około 2,9 mln osób.

Choć liczba członków w stowarzyszeniach kultury fizycznej przeciętnie wynosiła 83 osoby, to jednak w połowie z nich liczba zrzeszonych osób nie przekraczała 32 członków. Jeszcze większe zróżnicowanie bazy członkowskiej występuje w pozostałych organizacjach sportowych i rekreacyjnych. Średnia liczba członków w tej grupie organizacji wyniosła 246 osób, a mediana - jedynie 30 osób.

Relatywnie nieduża część członków stowarzyszeń kultury fizycznej (12%) angażowała się w pracę społeczną. W ramach klubów sportowych, w których występowała praca społeczna, średnio nieodpłatnie pracowało po 9 członków i 2 wolontariuszy. Praca społeczna stanowiła około 1/3 całej pracy wykonywanej w organizacjach tego typu. Pozostała część była pracą płatną, w trochę większym wymiarze świadczoną w ramach umów cywilno-prawnych (35% etatów przeliczeniowych), niż umów o pracę (29% etatów przeliczeniowych). Przeciętna liczba zatrudnionych w stowarzyszeniach kultury fizycznej w formie umowy o pracę to 4 osoby, jednak 90% tych organizacji nie miało ani jednego pracownika etatowego.

Udział członków świadczących pracę społeczną w ramach pozostałych organizacji sportowych i rekreacyjnych był nieco niższy niż w klubach sportowych i wyniósł 9% ogólnej liczby członków. Natomiast średnie liczby osób pracujących społecznie w jednej organizacji były wyższe (19 członków oraz 3 wolontariuszy niebędących członkami). Choć udział pracy społecznej w sumie etatów przeliczeniowych był na takim samym poziomie jak w stowarzyszeniach kultury fizycznej, to rozkład pracy płatnej był odmienny. W organizacjach tych więcej etatów przeliczeniowych generowało zatrudnienie na podstawie stosunku pracy (38%) niż w ramach umów cywilno-prawnych (30%). Natomiast pracowników etatowych posiadało 12% spośród pozostałych organizacji sportowych i rekreacyjnych, a średnia liczba zatrudnionych wyniosła 6 pracowników.

Około ¾ stowarzyszeń kultury fizycznej deklarowało, że miało przychody w 2008 r. Ponad 60% z nich wskazało, że uzyskało przychody ze źródeł publicznych, a ponad połowa - z niepublicznych. Pozostałe organizacje sportowe i rekreacyjne nieco częściej deklarowały uzyskiwanie jakichkolwiek przychodów (83%). Mniejsza niż w przypadku stowarzyszeń kultury fizycznej część tych organizacji pozyskiwała środki ze źródeł publicznych (44%), natomiast większa - ze źródeł niepublicznych (76%).

Stowarzyszenia kultury fizycznej, które dysponowały środkami, miały ich w 2008 r. przeciętnie około 90 tys. zł, a inne organizacje zajmująca się sportem i rekreacją o ponad 70 tys. zł więcej. Jednak jeśli spojrzeć na wartość środkową przychodów, to jest ona zbliżona. W połowie klubów sportowych budżet nie przekraczał 9 tys. zł, a w pozostałych organizacjach sportowych i rekreacyjnych - 10 tys. zł. Średnia wartość przychodów wielokrotnie przewyższająca wartość mediany wskazuje na istnienie stosunkowo nielicznej grupy organizacji o dochodach znacznie przewyższających średnią. Wyraźnie widać, że zróżnicowanie przychodów jest większe wśród pozostałych organizacji sportowych i rekreacyjnych niż wśród stowarzyszeń kultury fizycznej.

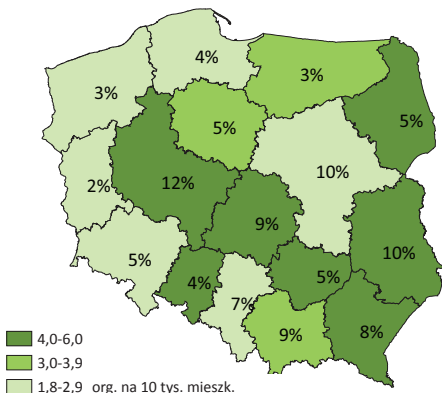
Przychody uzyskiwane z działalności gospodarczej i odpłatnej statutowej stanowiły odpowiednio 14% i 16% sumy przychodów wszystkich stowarzyszeń kultury fizycznej, zaś w zbiorowości pozostałych organizacji sportowych i rekreacyjnych - 31% i 19%. Pamiętać jednak trzeba, że odsetki organizacji, które miały przychody z tych źródeł wyniosły odpowiednio 4% i 12% wśród klubów sportowych oraz 8% i 20% w pozostałych organizacjach sportowych i rekreacyjnych.

OCHOTNICZE STRAŻE POŻARNE

Ochotnicze straże pożarne w 2008 roku stanowiły 18% wszystkich objętych badaniem SOF-1 organizacji pozarządowych i były one drugą co do liczebności, po klubach sportowych i najmniej zróżnicowaną wewnątrznie grupą wśród stowarzyszeń. Zgodnie z wynikami badania SOF-1 w całym kraju działało około 13 tys. OSP.⁶ Jeśli spojrzeć na rozkład OSP na mapie Polski to są trzy województwa, na które przypada ich po nie mniej niż 10% (wielkopolskie, mazowieckie, lubelskie). Najmniej OSP znajdowało się natomiast w woj. lubuskim (2%).

⁶ W Bazie Jednostek Statystycznych i w operacji badania SOF-1 zarejestrowanych było 14,5 tys. aktywnych ochotniczych straży pożarnych natomiast Zarząd Główny Związku Ochotniczych Straży Pożarnych w sprawozdaniach dla MSWiA za 2008 r. podał liczbę 16,5 tys. jednostek. Rozbieżność ta, wynika z faktu, że niektóre straże w całości są obsługiwane administracyjnie przez urzędy gmin i nie potrzebują zaświadczenia o zarejestrowaniu swojej działalności w REGON ani nawet w KRS.

Mapa 4. Rozmieszczenie terytorialne ochotniczych straży pożarnych.

Jeśli wziąć pod uwagę liczbę mieszkańców poszczególnych województw to najzasobniejsze w ten rodzaj stowarzyszeń okazuje się woj. lubelskie (6 OSP na 10 tys. mieszkańców), a najuboższe – woj. śląskie (1,8 OSP na 10 tys. mieszkańców). Średnio w skali Polski na 10 tys. mieszkańców przypadało 3,4 ochotnicze straże pożarne.

Zdecydowana większość OSP (2/3) ma swoje siedziby w gminach wiejskich, 3 na 10 - w gminach miejsko-wiejskich, a tylko 4% - w miejskich. Taki rozkład geograficzny zdecydowanie odróżnia OSP od całej zbiorowości stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji, spośród których niemal połowa mieściła się w granicach gmin miejskich. Działalność straży ma charakter lokalny. Aż 94% jednostek typu OSP swym głównym zasięgiem działania obejmowało maksymalnie obszar powiatu, a w tym 70% nie wykroczyło poza teren jednej gminy.

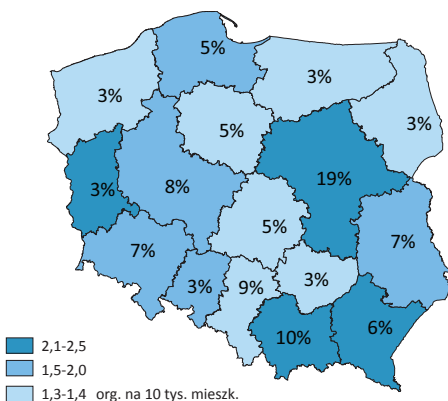
Potencjał członkowski okazał się najważniejszym zasobem, na którym OSP opierały swoją działalność. Średnia liczba członków OSP w 2008 r. wyniosła 36 osób, a połowa straży miała nie więcej niż 31 członków. Jedynie 5% straży korzystało z pracy płatnej, a jeszcze mniej (3%) z pracy społecznej osób w nich niezrzeszonych. W przeciętnej straży, która wykazała członków pracujących społecznie, w ciągu roku taką pracę świadczyło 18 jej członków. Całość wykazanej pracy w „sektorze” OSP szacować można na 30,5 tys. etatów przeliczeniowych, z czego aż 91% stanowi praca nieodpłatna, 5% na podstawie umów cywilno-prawnych, a pozostałe 4% praca w ramach stosunku pracy.

Trzy na cztery OSP uczestniczące w badaniu SOF-1 wykazały, że w 2008 r. miały przychody. Średnio jedna organizacja, która podała przychody, dysponowała rocznym budżetem na poziomie 23 tys. zł, przy czym połowa z OSP nie miała do dyspozycji więcej niż 7 tys. zł. Co ciekawe więcej OSP wskazywało, że pozyskuje przychody ze źródeł niepublicznych (61%) niż publicznych (45%). Może mieć to związek z tym, że koszty ich głównej działalności – ochrony przeciwpożarowej, która mieści się w ramach zadań własnych gmin, są bezpośrednio pokrywane przez jednostki samorządu terytorialnego i nie są traktowane przez straże jako przychody. Mimo to, jeśli wziąć pod uwagę wysokość środków finansowych - środki publiczne stanowiły 63% sumy wszystkich przychodów ochotniczych straży pożarnych. Bardzo niewiele OSP przyznawało się do prowadzenia działalności odpłatnej (3% wykazało przychody z odpłatnej działalności statutowej, a 5% - z działalności gospodarczej).

ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE W OBSZARZE KULTURY I SZTUKI

W 2008 r. wśród stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji było 6,7 tys. organizacji, które jako główną dziedzinę wydatkowania środków na działalność statutową wskazały *kulturę i sztukę*; stanowiły one 9% zbiorowości objętej badaniem SOF-1. Wśród organizacji zajmujących się kulturą i sztuką dominowały stowarzyszenia i organizacje społeczne (84%), jednak fundacje stanowiły w tej grupie nieco większą część (16%) niż wśród ogółu badanych organizacji. Co dziesiąta organizacja kulturalna posiadała status OPP.

Mapa 5. Rozmieszczenie terytorialne organizacji działających w obszarze kultury i sztuki.

Struktura liczebności organizacji kulturalnych w podziale na województwa była zbliżona do struktury ogółu stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji, z tym że w woj. mazowieckim mieściło się aż 19% z nich. Dostępność tego typu organizacji dla ludności była również najwyższa w woj. Mazowieckim, najniższa natomiast w woj. warmińsko-mazurskim i zachodniopomorskim.

Organizacje działające w dziedzinie kultury i sztuki częściej niż inne miały szeroki zasięg działania. Co piąta z nich (23%) obejmowała swoją działalnością

teren całego kraju, a 14% wykraczało poza jego granice, podczas gdy dla populacji badania SOF-1 odsetki te wynosiły odpowiednio 15% i 6%. Stowarzyszenia lub organizacje społeczne działające w dziedzinie kultury i sztuki zrzeszały średnio 122 członków, a do połowy organizacji należało nie więcej jak po 28 osób. W zbiorowości tej był relatywnie duży, w porównaniu z innymi grupami organizacji, odsetek członków pracujących społecznie na rzecz tych organizacji (24%). Jednak największą częścią pracy świadczonej w organizacjach zajmujących się kulturą i sztuką była praca wykonywana w ramach umów cywilno-prawnych (43%), podczas gdy praca społeczna stanowiła 30%, a najmniej etatów przeliczeniowych generowało zatrudnienie etatowe – 27%. Taka struktura pracy wykonywanej w organizacjach kulturalnych była pochodną faktu, że 57% z nich nie ma żadnego personelu płatnego, 31% korzysta z pracy w ramach umów zlecenie i o dzieło, a zaledwie 12% zatrudnia na podstawie stosunku pracy.

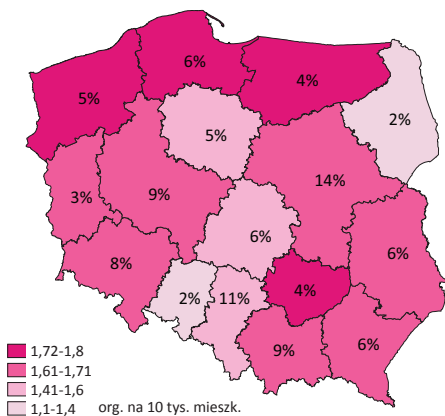
Uzyskiwanie przychodów w 2008 r. wykazało 83% jednostek, przychody te częściej pozyskiwane były ze źródeł niepublicznych (3/4 organizacji) niż publicznych (połowa organizacji). Przychody organizacji działających w zakresie kultury i sztuki w 2008 r. wynosiły średnio 157 tys. zł - było to zdecydowanie mniej niż średnia dla całej zbiorowości organizacji mających przychody, która była wyższa o 80 tys. zł. Aż ¼ sumy przychodów dla

wszystkich organizacji kulturalnych pochodziło ze źródeł niepublicznych, wśród nich połowę stanowiły przychody z działalności gospodarczej i odpłatnej statutowej. Natomiast jeśli wziąć pod uwagę odsetek organizacji, które miały przychody z działalności o charakterze rynkowym to 8% z nich uzyskało przychody z działalności gospodarczej, a 24% z odpłatnej działalności statutowej.

ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE W OBSZARZE POMOCY SPOŁECZNEJ I USŁUG SOCJALNYCH ORAZ RYNKU PRACY I AKTYWIZACJI ZAWODOWEJ

Stowarzyszenia, organizacje społeczne i fundacje, które wydatkowały środki na działalność statutową głównie w dziedzinie *pomocy społecznej i usług socjalnych* (bez ochotniczych straży pożarnych) lub *rynku pracy i aktywizacji zawodowej* stanowiły w 2008 r., podobnie jak organizacje działające w obszarze kultury, 9% zbiorowości objętej badaniem SOF-1. Wśród nich relatywnie często występowały fundacje (20%), choć większość była stowarzyszeniami i organizacjami społecznymi (80%). Omawiana tu grupa organizacji świadczących usługi socjalne i aktywizacyjne charakteryzowała się też stosunkowo wysokim odsetkiem jednostek posiadających status OPP (27%). Wśród tej zbiorowości wyraźnie dominowały organizacje prowadzące głównie działalność w zakresie pomocy społecznej i usług socjalnych – 89%, zaś przede wszystkim usługi o charakterze aktywizującym (rynek pracy i aktywizacja zawodowa) świadczyły tylko 11% z nich.

Mapa 6. Rozmieszczenie terytorialne organizacji działających w obszarze pomocy społecznej i usług socjalnych oraz rynku pracy i aktywizacji zawodowej.

Najwyższą gęstość organizacji tego typu na 10 tys. mieszkańców (1,8) stwierdzono w woj. warmińsko-mazurskim i zachodnio-pomorskim, najmniejszą zaś (1,1) w woj. podlaskim. Województwo podlaskie, obok opolskiego wyróżniało się również niską liczbą organizacji typu socjalnego i aktywizującego. W tych dwóch województwach miało siedziby jedynie po 2% organizacji.

Trzy na cztery organizacje świadczące usługi społeczne i aktywizujące kierowały działania bezpośrednio do osób fizycznych. Organizacje te charakteryzowały się

wysoką liczbą odbiorców działań, przeciętnie na poziomie ponad 1 tys. osób, gdy wśród wszystkich jednostek objętych badaniem SOF-1 średnia ta była o około 20% niższa. Grupy obejmowane wsparciem potwierdzają pomocowy charakter omawianych organizacji. Relatywnie dużo organizacji kierowało swoje działania do : niepełnosprawnych (3/4

organizacji), osób starszych i niesamodzielnych, przewlekłe lub nieuleczalnie chorych, ubogich i bezrobotnych (6/10 organizacji).

Osoby zrzeszone w organizacjach świadczących usługi socjalne i aktywizujące stanowiły aż 22% członków wykazanych przez wszystkie organizacje członkowskie w badaniu SOF-1. Był to udział 2,5-krotnie większy niż odsetek jaki stanowiły te organizacje w ogólnej liczbie jednostek zbadanych w SOF-1. Średnia liczba ich członków była dość wysoka (474 osoby), ale widoczne było duże wewnętrzne zróżnicowanie zbiorowości pod tym względem, gdyż mediana była 18-to krotnie niższa (26 osób). Członkowie pracujący społecznie i inni wolontariusze organizacji świadczących usługi socjalne i aktywizujące stanowili dwie mniej więcej równe, jeśli chodzi o liczebność, grupy i łącznie było ich około 1/3 mln osób. Poziom ich zaangażowania był jednak zróżnicowany, członkowie pracowali społecznie w większym wymiarze. Ich praca społeczna generowała 21% całej pracy wykonywanej w tej zbiorowości, a wolontariuszy nienależących do organizacji 8%.

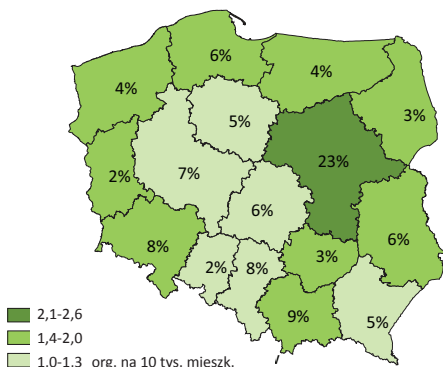
Ponad połowa pracy wykonywanej w organizacjach świadczących usługi socjalne i aktywizujące, odbywała się w ramach zatrudnienia etatowego, pomimo że tylko co czwarta organizacja zatrudniała pracowników na podstawie stosunku pracy. Średnia liczba pracowników na koniec 2008 r., w organizacjach mających personel etatowy, wyniosła 11 osób, zaś mediana – 3 osoby. Zatrudnienie pozaetatowe generowało pozostałe 20% całej pracy w ramach organizacji świadczących usługi socjalne i aktywizujące. Odsetek organizacji korzystających z pracy płatnej wyłącznie w formie umów zlecenie lub o dzieło stanowił również 20%.

Prawie 9 na 10 organizacji świadczących usługi socjalne i aktywizujące wykazało, że w 2008 r. miało przychody – przeciętnie 293 tys. zł - jednak połowa z tych organizacji nie osiągnęła w tym czasie przychodów wyższych niż 22 tys. zł. Jedynie 13% organizacji uzyskiwało przychody w ramach odpłatnej działalności statutowej i o połowę mniej z działalności gospodarczej, mimo to ze wszystkich źródeł niepublicznych, również o nierynkowym charakterze aż 80%, z publicznych natomiast – 53%.

ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE W OBSZARZE EDUKACJI I WYCHOWANIA ORAZ DZIAŁALNOŚCI NAUKOWO-BADAWCZEJ

W zbiorowości stowarzyszeń, organizacji społecznych oraz fundacji w 2008 r. odnotowano około 6 tys. takich, które wydatkowały najwięcej swoich środków statutowych w dziedzinie *edukacja i wychowanie* (89%) lub *działalność naukowo-badawcza* (11%). Stanowiły one łącznie 8% ogółu organizacji objętych badaniem SOF-1. Wśród organizacji zajmujących się edukacją lub nauką nadreprezentowane były fundacje (20%), choć większość stanowiły stowarzyszenia i organizacje społeczne. Również większa niż w całej zbiorowości część charakteryzowała się statusem OPP - posiadało go 14% omawianych organizacji.

Mapa 7. rozmieszczenie terytorialne organizacji działających w obszarze edukacji i wychowania oraz działalności naukowo-badawczej.

Podobnie jak we wszystkich stowarzyszeniach, organizacjach społecznych i fundacjach najczęściej organizacje wydatkujące swoje dochody na działalność związaną z edukacją lub nauką miało swoje siedziby w województwie mazowieckim (23%), a najmniej w woj. lubuskim, opolskim i pod-laskim. Trzy na cztery omawiane organizacje działały w gminach miejskich, a pozostałe w prawie równych częściach w miejsko-wiejskich i wiejskich.

Usługi kierowane bezpośrednio do osób prawnych świadczyło 26% organizacji,

natomiast te skierowane do osób fizycznych - 44%. Dziewięć na dziesięć organizacji edukacyjnych lub naukowych, które obejmowało swoimi działaniami osoby indywidualne, wśród swoich beneficjentów wymieniło dzieci i młodzież. Dzieci i młodzież stanowiły 3/4 wszystkich beneficjentów, których wykazały omawiane organizacje.

Przeciętna liczba członków przypadająca na organizację prowadzącą działalność w zakresie edukacji, wychowania albo badań naukowych wynosiła 172 osoby, ale w połowie z nich liczba członków nie była większa niż 30 osób.

Suma całej pracy wykonywanej w omawianych organizacjach wynosiła około 33 tys. etatów przeliczeniowych, przy czym jej zdecydowana większość wykonywana była w oparciu o zatrudnienie etatowe (55%), a następnie o umowy cywilno-prawne (35%). Pracę nieodpłatną, stanowiącą jedynie 10% całej pracy, w większości świadczyli członkowie organizacji, a w mniejszym stopniu osoby w nich niezrzeszone. Jeden na dziesięć członków angażował się w pracę społeczną na rzecz organizacji, do której należał.

W porównaniu do innych organizacji objętych badaniem SOF-1 za 2008 r., zbiorowość ta charakteryzowała się relatywnie dużymi zasobami personelu płatnego. Aż 16% organizacji edukacyjnych lub naukowych zatrudniało przynajmniej 6 pracowników etatowych, 17% - od jednego do pięciu, a kolejnych 30% opierało swoją działalność na pracy wykonywanej w ramach umów cywilno-prawnych.

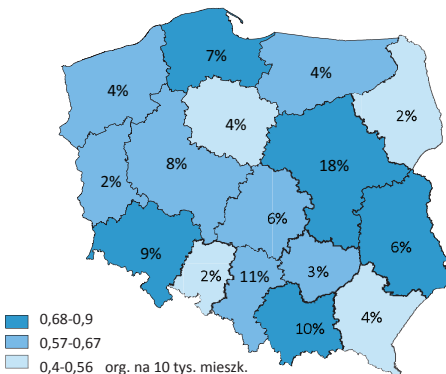
Prawie 90% organizacji działających w zakresie edukacji i wychowania lub badań naukowych zadeklarowało, że uzyskiwało przychody w 2008 r. Ponad 82% organizacji wskazywało, że pozyskiwały środki ze źródeł niepublicznych, a że środków publicznych około 46%. Przeciętne przychody wyniosły około 570 tys. zł, ale zbiorowość omawianych organizacji była bardzo zróżnicowana, gdyż w połowie z nich przychody nie były większe niż 37 tys. zł. Około 60% zsumowanych przychodów wszystkich organizacji stanowiły

środku ze źródeł niepublicznych, przy czym w 16% pochodziły z działalności gospodarczej, a 22% z odpłatnej statutowej.

ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE W OBSZARZE OCHRONY ZDROWIA

Organizacje, które największą część swoich środków przeznaczyły na działalność w zakresie ochrony zdrowia były stosunkowo nieliczne (niepełna 3 tys.), ale relatywnie dużą ich część stanowiły organizacje posiadające status OPP (1/3, tj. cztery razy częściej niż w całej badanej zbiorowości). Wśród omawianych organizacji nadreprezentowane były także fundacje (32%).

Mapa 8. Rozmieszczenie terytorialne organizacji działających w obszarze ochrony zdrowia.

Najwięcej organizacji zajmujących się ochroną zdrowia było w województwie mazowieckim (18%), natomiast najmniej w woj. opolskim, lubuskim i podlaskim (po 2%). Dostępność omawianych organizacji była największa w województwie mazowieckim - 0,9 organizacji na 10 tys. mieszkańców, a naj-mniejsza w woj. opolskim, gdzie na 10 tys. mieszkańców przypadało zaledwie 0,4 organizacji. Cztery piąte organizacji prowadzących działalność związaną z ochroną zdrowia miało swoje siedziby w gminach miejskich, 10% na terenie gmin miejsko-wiejskich, a w gminach wiejskich zaledwie 5%.

Organizacje działające w zakresie ochrony zdrowia przeciętnie zrzeszały 277 osób, ale potencjał członkowski był nierównomiernie rozłożony, gdyż połowa organizacji miała nie więcej niż 31 członków. Odsetek członków angażujących się w pracę nieodpłatną w ramach tych organizacji wynosił 7%. Natomiast wysokie było zaangażowanie w pracę społeczną wolontariuszy nie będących członkami organizacji (ani będących członkami jej organów kolegialnych - w przypadku jednostek nieczłonkowskich). Stanowili oni 4/5 ogólnej liczby osób pracujących społecznie w tych organizacjach.

Pracę społeczną liczoną w etatach przeliczeniowych oszacowano na około 2 tys. etatów i stanowiła 16% całej pracy w sektorze. Organizacje o takim profilu działalności, funkcjonowały głównie w oparciu o pracę płatną, przy czym zatrudnienie etatowe stanowiło 2/3 całej pracy, a w ramach umów cywilno-prawnych 1/5. Prawie połowa organizacji nie zatrudniała personelu płatnego. Trzy z dziesięciu organizacji korzystało z pracy na podstawie umów cywilno-prawnych, natomiast w 1/5 zatrudniano w ramach stosunku pracy, przy czym w większości liczba pracujących nie przekraczała 5 osób.

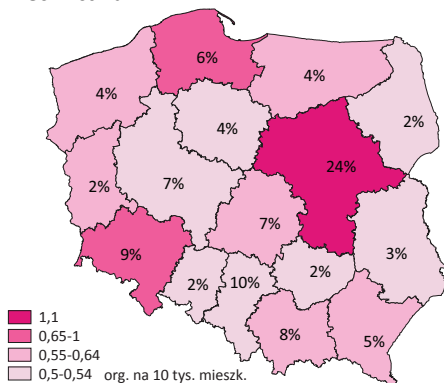
Dziewięć na dziesięć organizacji prowadzących działalność z zakresu ochrony zdrowia wskazywało, że uzyskało przychody w 2008 r. Uzyskiwanie przychodów ze źródeł

niepublicznych deklarowało 4/5 organizacji, a przychody ze źródeł publicznych wykazała prawie co druga, przy czym tylko około ¼ z nich wskazywało, że przychody pochodziły z działalności gospodarczej, bądź odpłatnej statutowej. Przeciętna kwota przychodów organizacji zajmujących się ochroną zdrowia wyniosła 480 tys. zł, ale przychody nie były równo rozłożone w tej zbiorowości, gdyż w połowie z omawianych organizacji kwota ta nie przekraczała 30 tys. zł.

ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE W OBSZARZE OCHRONY PRAW I RZECZNICTWA

Jako najważniejsze obszary swojej działalności, z punktu widzenia wydatkowania środków na działalność statutową, dziedziny *prawo i jego ochrona*, *prawa człowieka* oraz *wsparcie dla instytucji, organizacji pozarządowych i inicjatyw obywatelskich* wskazało łącznie około 2,4 tys. organizacji, a więc nieco ponad 3% z objętych badaniem SOF-1 stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji.

Mapa 9. Rozmieszczenie terytorialne organizacji działających w obszarze ochrony praw i rzecznictwa.

Rozkład organizacji pomiędzy tymi dwoma dziedzinami był mniej więcej równomierny. W tak określonej zbiorowości, podobnie jak w innych, dominowały organizacje o charakterze członkowskim, tylko 1 na 5 była fundacją. Organizacje zajmujące się ochroną praw i rzecznictwem działały w zdecydowanej większości w dużych miastach, 3/4 z nich miało swoje siedziby w gminach miejskich, w tym 1/5 z wszystkich zlokalizowana była w Warszawie.

Od ogółu stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji odróżniały je formy działania. Ponad 2 razy częściej niż pozostałe organizacje zajmowały się one w ramach działalności statutowej *wspieraniem i reprezentowaniem na forum publicznym interesów członków jednostki oraz jej podopiecznych* (40%), *animowaniem współpracy pomiędzy organizacjami, instytucjami* (36%) oraz *mobilizowaniem i edukowaniem opinii publicznej* (32%).

Baza członkowska stowarzyszeń i organizacji społecznych zajmujących się ochroną praw i rzecznictwem jest zróżnicowana. Choć średnia liczba członków przypadająca na jedną organizację była wysoka, bo wyniosła 656 osób, to w 60% organizacji liczba zrzeszonych osób nie przekroczyła 30. Organizacje posiadające powyżej 1 tys. członków stanowiły 2% całej zbiorowości. Relatywnie niewielu spośród członków organizacji pracowało społecznie na ich rzecz. Jedynie 2% z sumy członków stanowiły osoby pracujące społecznie w 2008 r., mimo to średnia liczba członków pracujących społecznie w jednej organizacji była dwukrotnie wyższa niż liczba pozostałych wolontariuszy i wyniosła 11 osób.

Praca płatna stanowiła 80% wolumenu całej pracy świadczonej we wszystkich organizacjach działających w obszarze ochrony praw i rzecznictwa, w tym 44% etatów generowała praca w ramach stosunku pracy, a 36% praca na podstawie umów cywilnoprawnych. Zauważyć jednak trzeba, że w zbiorowości tej 57% organizacji nie korzystało z żadnej formy pracy płatnej, a tylko co 20 zatrudniała na koniec 2008 r. więcej niż 5 osób.

8 na 10 objętych badaniem SOF-1 organizacji zajmujących się ochroną praw i rzecznictwem wykazało, że otrzymywały przychody w 2008 r. Średni roczny budżet organizacji, mających przychody, wyniósł ok. 419 tys. zł. Przychody organizacji działających w tym obszarze częściej pochodziły ze źródeł niepublicznych (73% organizacji miało przychody ze źródeł niepublicznych) niż publicznych (31% wskazało na taki rodzaj przychodów). Suma przychodów była nieznacznie wyższa w przypadku tych pochodzących ze środków publicznych i stanowiła 52% ogólnej sumy przychodów. Około 2/5 organizacji w swej działalności wykorzystywało mechanizmy rynkowe, w tym 11% prowadząc odpłatną działalność statutową, 7% działalność gospodarczą, a 4% - oba rodzaje działalności odpłatnej równocześnie.

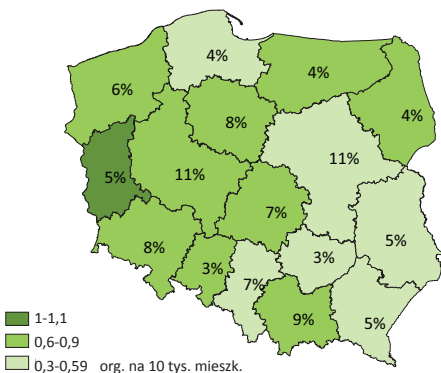
KOŁA ŁOWIECKIE

W ogólnej liczbie stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji aktywnych w 2008 r., było około 2,3 tys. kół łowieckich. Stanowiły one jedynie 3% całej zbiorowości organizacji objętych badaniem SOF-1, a jednocześnie 99% innych organizacji społecznych.

Wśród wszystkich kół łowieckich najwięcej deklarowało, że miało swoje siedziby na terenie gmin miejskich (40%), natomiast pozostałe 60% położonych było równomiernie w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich.

Z punktu widzenia rozmieszczenia terytorialnego najwięcej z nich działało w województwach: mazowieckim i wielkopolskim (po 11%) oraz dolnośląskim (9%). Najmniej kół miało swoje siedziby w świętokrzyskim i opolskim (po 3%).

Mapa 10. Rozmieszczenie terytorialne kół łowieckich.

Gdy spojrzeć na liczbę kół przypadających na mieszkańców Polski to okazuje się, że średnio w kraju działało 0,6 koła łowieckiego na 10 tys. mieszkańców. Najbardziej wyróżniało się woj. lubuskie, gdzie zagęszczenie kół łowieckich było największe, (prawie 1,1 koła na 10 tys. mieszkańców) oraz woj. śląskie, gdzie było najmniejsze (zaledwie 0,4 koła na 10 tys. mieszkańców).

Potencjał członkowski kół łowieckich rozłożony był na poszczególne jednostki dosyć równomiernie. Średnio do jednego

koła łowieckiego przynależało 40 osób, natomiast w połowie z nich było nie więcej niż 36 łowczych. Członkowie kół łowieckich byli zaangażowani w ich działalność - aż 4 na 5 łowczych pracowało społecznie.

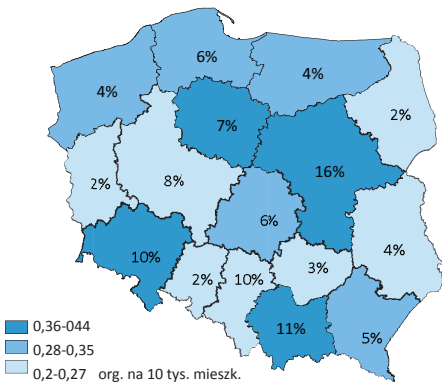
Całość pracy wykonywanej w kołach łowieckich można szacować na około 2,6 tys. etatów przeliczeniowych. Przeważała praca społeczna członków, stanowiąca 60% całej pracy (udział pracy społecznej osób, które nie należały do kół był marginalny - 1% całej pracy). Praca płatna liczona w etatach przeliczeniowych stanowiła 40% pracy świadczonej we wszystkich kołach łowieckich. Prawie połowa kół nie płaciła żadnych wynagrodzeń, 1/3 korzystała wyłącznie z pracy na podstawie umów cywilno-prawych, a 1/5 - zatrudniała w ramach umowy o pracę.

Według danych za 2008 r. zdecydowana większość kół łowieckich (94%) deklarowała, że w ciągu roku uzyskiwała przychody, przy czym jedynie 1/3 z nich jako ich źródło wskazała środki publiczne, a 90% - niepubliczne. Średnio koła łowieckie miały przychody na poziomie 100 tys. zł rocznie, a połowa z nich - nie większe niż 40 tys. zł. Zdecydowanie przeważały środki pozyskane ze źródeł niepublicznych, stanowiły one 96% sumy przychodów. Zasadnicza część środków, którymi dysponowały koła łowieckie pochodziła z przychodów własnych, prawie połowę tych środków uzyskano w ramach działalności gospodarczej lub odpłatnej statutowej, a 30% ze składek członkowskich.

ORGANIZACJE DZIAŁAJĄCE W OBSZARZE OCHRONY ŚRODOWISKA

Wśród organizacji pozarządowych objętych badaniem w 2008 r., było 1,2 tys. takich, które jako główną dziedzinę wydatkowania środków wskazały ochronę środowiska, a nie były kołami łowieckimi. Zdecydowaną większość (79%) stanowiły stowarzyszenia i organizacje społeczne, pozostałe były fundacjami; ponadto co dziesiąta posiadała status OPP. Organizacje te, podobnie jak koła łowieckie, najczęściej jako główne pole swojej działalności wskazywały *ochronę środowiska przyrodniczego i zasobów naturalnych*. Prawie 60% jednostek z tej zbiorowości jako jedno z trzech pól swojej działalności wskazywało *edukację ekologiczną, promowanie zrównoważonego rozwoju*, co wśród kół łowieckich zdarzało się ponad dwa razy rzadziej.

Mapa 11. Rozmieszczenie terytorialne organizacji działających w obszarze ochrony środowiska.

Dwie trzecie organizacji działających w obszarze ochrony środowiska miało swoje siedziby w gminach miejskich. Pozostałe były rozmieszczone dość równomiernie w gminach miejsko-wiejskich i wiejskich. Rozpatrując położenie organizacji tego typu według województw, zauważyć można, że najwięcej miało swoje siedziby w województwie mazowieckim (16%), a najmniej w lubuskim, opolskim i podlaskim (po 2%). Rozkład ten jest typowy dla badanych formularzem SOF-1 organizacji. Dostępność organizacji

zajmujących się ochroną środowiska jest dość niska we wszystkich województwach i w żadnym z nich nie przekracza 0,4 organizacji na 10 tysięcy mieszkańców.

Organizacje zajmujące się ochroną środowiska dysponują łącznie dużym potencjałem członkowskim, co wyraża się wysoką liczbą osób w nich zrzeszonych (636 osób), ale do połowy organizacji ekologicznych przynależało nie więcej niż 27 osób. W organizacjach, które korzystały z pracy społecznej, angażowało się w nią średnio po 40 członków oraz 5 wolontariuszy niezrzeszonych.

Cała praca generowana przez zbiorowość organizacji działających w ramach ochrony środowiska wynosiła ok. 3,4 tys. etatów przeliczeniowych. Z czego 60% stanowiła praca płatna, przy czym dominowało zatrudnienie na podstawie stosunku pracy (39%), uzupełnione pracą wykonywaną w oparciu o umowę cywilno-prawne (21%).

Cztery z pięciu organizacji zajmujących się ochroną środowiska deklarowało, że w 2008 r. miało jakiegokolwiek przychody. Siedem na dziesięć organizacji uzyskiwało środki ze źródeł publicznych, a 3/10 – ze źródeł niepublicznych. Co dziesiąta organizacja deklarowała, że jej przychody pochodzą z działalności gospodarczej, a co piąta z odpłatnej statutowej. Średnia kwota przychodów organizacji ekologicznych to aż 418 tys. zł. Była ona o około 180 tys. zł wyższa od średniej dla ogółu stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji. Wysoki średni budżet organizacji ekologicznych w połączeniu z informacją, że w połowie z nich nie przekraczał on 5,4 tys. zł. świadczy o dużym zróżnicowaniu wewnętrznym tej zbiorowości. W wykazanych przez organizacje przychodach przeważały te, które pochodziły ze źródeł niepublicznych i stanowiły $\frac{3}{4}$ wszystkich przychodów, w tym prawie $\frac{1}{5}$ stanowiły środki z działalności gospodarczej i odpłatnej statutowej.

SPÓŁECZNE JEDNOSTKI KOŚCIOŁA KATOLICKIEGO ORAZ INNYCH KOŚCIOŁÓW I ZWIĄZKÓW WYZNANIOWYCH⁷

Na koniec 2008 r. jako aktywne w rejestrze REGON zarejestrowanych było 2,2 tys. jednostek Kościoła katolickiego, które miały charakter organizacji członkowskich lub instytucji prowadzących działalność społeczną (szkoły, hospicja, domy pomocy społecznej itp.) oraz 0,2 tys. tego samego typu jednostek działających w obrębie pozostałych kościołów i związków wyznaniowych. Zbiorowości te zostały zbadane za pomocą zbliżonych, chociaż nie identycznych, formularzy (odpowiednio SOF-Kc i SOF-1, przy czym za badanie SOF-Kc odpowiadał ISKK SAC i zostało ono zrealizowane nieco inaczej niż SOF-1).⁸

W wyniku przeprowadzonego badania SOF-1 stwierdzono, że 4/5 społecznych jednostek kościołów innych niż Kościół katolicki faktycznie prowadziło w 2008 r. działalność. Można przypuszczać, że w ramach Kościoła katolickiego udział aktywnych podmiotów był podobny, choć kompletność realizacji badania społecznych jednostek Kościoła katolickiego wyniosła 28%.

Świecka działalność prowadzona w ramach instytucji wyznaniowych polegała najczęściej na świadczeniu podstawowych usług społecznych. Głównymi dziedzinami działalności społecznych jednostek Kościoła katolickiego, jeśli wziąć pod uwagę 3 najważniejsze pola ich działalności, były: *pomoc społeczna i usługi socjalne* (66% wskazań), *edukacja i wychowanie* (59% wskazań), *ochrona zdrowia* (19% wskazań) oraz *kultura i sztuka* (10% wskazań). Jednostki innych kościołów i związków wyznaniowych również najczęściej koncentrowały się na usługach społecznych, ponadto kolejność wskazywanych najważniejszych dziedzin działalności była identyczna w obu grupach. Ponad 4 na 10 społecznych jednostek działających w ramach innych kościołów i związków wyznaniowych jako najważniejszą dziedzinę działalności statutowej wskazało *pomoc społeczną i usługi socjalne*, a 2 na 10 - *edukację i wychowanie*. Natomiast działalność religijną jako jedno z trzech najważniejszych pól wskazało 38% społecznych jednostek Kościoła katolickiego oraz 48% społecznych jednostek innych kościołów i związków wyznaniowych.

Struktura zbiorowości społecznych jednostek Kościoła katolickiego oraz zbiorowości analogicznych podmiotów działających przy innych kościołach i związkach wyznaniowych różniły się pod względem zasobów pracy z jakich te podmioty korzystały. Cztery na pięć społecznych jednostek Kościoła katolickiego korzystało z pracy płatnej, rzadziej natomiast świadczone w nich pracę społeczną. Jedynie co czwarta jednostka tego typu wykazała pracę społeczną członków. Sytuacja ta może wynikać z niskiego udziału organizacji

⁷ Źródłem prezentowanych danych na temat działalności społecznych jednostek Kościoła katolickiego jest Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC, który na zlecenie GUS zrealizował w 2009 r. badanie tej zbiorowości.

⁸ Ze względu na to, że zbiorowości te były badane przy zastosowaniu odmiennych metod realizacji badania – wyniki badania społecznych jednostek Kościoła katolickiego oraz badania społecznych jednostek innych kościołów i związków wyznaniowych nie są prezentowane jako prosta suma danych wynikowych z obu badań.

członkowskich wśród zbiorowości społecznych podmiotów Kościoła katolickiego zarejestrowanych w REGON (37%).⁹

Wśród społecznych jednostek innych kościołów i związków wyznaniowych dwie na pięć miały do dyspozycji personel płatny, natomiast w niemal połowie pracowali społecznie członkowie. Jedynie udział jednostek korzystających z pracy społecznej wolontariuszy, niebędących członkami, w obu zbiorowościach kształtował się na podobnym poziomie (odpowiednio 36% i 37%).

Ze względu na dziesięciokrotnie większą liczebność jednostek oraz dwa razy wyższy udział podmiotów posiadających płatnych pracowników, zbiorowość społecznych jednostek Kościoła katolickiego dysponowała zdecydowanie większym potencjałem ekonomicznym. Żadnych przychodów w 2008 r. nie wykazało 15% społecznych jednostek Kościoła katolickiego oraz 12% społecznych jednostek innych kościołów i związków wyznaniowych. Wysokość rocznych przychodów w społecznych podmiotach działających w ramach wyznań była zdecydowanie wyższa niż w zbiorowości stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji. Mediana rocznych przychodów wyniosła około 20 tys. zł wśród stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji, 68 tys. zł - wśród społecznych jednostek innych kościołów i związków wyznaniowych, a 489 tys. zł dla społecznych jednostek Kościoła katolickiego.

⁹ Z badania wspólnot działających przy parafiach Kościoła katolickiego, które na formularzu SOF-Ka przeprowadził ISKK SAC wiadomo, że potencjał pracy społecznej członków jest w tej grupie podmiotów bardzo duży, prawie 70% członków tych wspólnot angażowało się w pracę na ich rzecz.

PODSUMOWANIE – najważniejsze zmiany, które zasły w zbiorowości stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji między rokiem 2005 a 2008.

- **ROZWÓJ SEKTORA STOWARZYSZEŃ, ORGANIZACJI SPOŁECZNYCH I FUNDACJI nadal trwa** – dotyczył zarówno wzrostu liczby organizacji (o 15%, tj. przybyło 9,5 tys. aktywnych stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji), jak też sumy rocznych przychodów (o 59%).
- **PROCES EKONOMICZACJI sektora stowarzyszeń, organizacji społecznych i fundacji nie postępuje** – w skali całego sektora o 12 punktów procentowych zmniejszył się udział środków pozyskiwanych z działalności odpłatnej, a jednocześnie o tyle samo wzrósł udział przychodów ze źródeł publicznych. Z drugiej strony odsetek organizacji prowadzących działalność gospodarczą i odpłatną działalność statutową w 2008 r. był nieznacznie wyższy niż miało to miejsce w 2005 r.
- **ROZWARSTWIENIE EKONOMICZNE wewnątrz sektora nie uległo dalszemu pogłębieniu** – zarówno jeśli chodzi o korzystanie z pracy płatnej jak i ze środków finansowych, zwiększył się udział w zbiorowości organizacji, które w ogóle miały do nich dostęp na rzecz tych organizacji, które funkcjonowały wyłącznie w oparciu o pracę społeczną. Zauważyć jednak trzeba, że wykorzystywane przez większość organizacji zasoby ekonomiczne były na bardzo niskim poziomie (wartość środkowa rocznego budżetu – 20 tys.). Natomiast grupa organizacji relatywnie dużych – zatrudniających powyżej 5 osób na podstawie stosunku pracy, jest stabilna i w 2008 r. była tak samo liczna jak w 2005 r. (2,4 tys.).
- **ZMIANY W ZATRUDNIENIU** – liczba zatrudnionych w ramach stosunku pracy wzrosła o 10% i wyniosła 71 tys. pracowników jednocześnie liczba pełnych etatów wzrosła tylko o 2% (do poziomu 58,5 tys. etatów). Natomiast zatrudnienie w formie umów zlecenie i o dzieło zmniejszyło się o 18% i wyniosło 38 tys. etatów przeliczeniowych.
- **POTENCJAŁ SPOŁECZNY (CZŁONKOSTWO I WOLONTARIAT) zmniejszył się.** O 11% spadła liczba członków organizacji, szczególnie tych dużych. Liczba osób pracujących społecznie pozostała na podobnym poziomie, ale czas tej pracy zmniejszył się aż o 1/3.

ANEKS METODOLOGICZNY

W folderze zostały zaprezentowane wyniki badania GUS Fundacje, stowarzyszenia oraz jednostki organizacyjne Kościoła katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych za 2008 rok. Badanie to zostało przeprowadzone za pomocą obowiązkowego sprawozdania statystycznego SOF-1, a w części dotyczącej społecznych podmiotów Kościoła katolickiego przez Instytut Statystyki Kościoła Katolickiego SAC.

Badaniem GUS objęto zbiorowość ponad 93 tys. organizacji posiadających osobowość prawną tj.: fundacje, stowarzyszenia (w tym: związki stowarzyszeń, ochotnicze straże pożarne, uczniowskie kluby sportowe i pozostałe stowarzyszenia kultury fizycznej), inne organizacje społeczne (np. Polski Czerwony Krzyż, Polski Związek Działkowców, Polski Związek Łowiecki i koła łowieckie) oraz społeczne jednostki kościołów i związków wyznaniowych, innych niż Kościół katolicki.

Operatem badania była zaktualizowana na jego potrzeby Baza Jednostek Statystycznych (jej podstawą jest rejestr REGON, jednak w odróżnieniu od niego jest ona aktualizowana w oparciu o wyniki badań statystycznych oraz o informacje pochodzące ze źródeł administracyjnych np. z Krajowego Rejestru Sądowego).

Badanie zostało zrealizowane w drugim kwartale 2009 r. przez Urząd Statystyczny w Krakowie z użyciem kilku metod zbierania danych jednocześnie: metody papierowo-pocztowej (69% otrzymanych formularzy), przez Portal Sprawozdawczy (16% stanowiły formularzy on-line) oraz przez e-mail (15% stanowiły formularze off-line). W sumie zebrano ponad 31 tys. wypełnionych formularzy. Dane te uogólniono na całą populację organizacji, które prowadziły działalność w 2008 r. dzięki przeprowadzeniu badania ewidencyjnego jednostek, które nie wypełniły formularza SOF-1. W tym dodatkowym badaniu (próbna warstwowo-losowa 4,3 tys. jednostek; warstwy uwzględniały: formę prawną, status OPP, województwo, liczbę pracowników) zebrano reprezentatywne dane o strukturze zbiorowości fundacji, stowarzyszeń i innych organizacji społecznych, które z różnych przyczyn nie wzięły udziału w badaniu SOF-1. Ustalono, jaka część tych jednostek faktycznie prowadziła działalność w 2008 roku oraz ilu zatrudniały pracowników. W oparciu o wyniki badania ewidencyjnego skonstruowano wagi, które po zastosowaniu do surowych danych z badania SOF-1 (31 tys.) pozwoliły uzyskać informacje o wszystkich działających fundacjach, stowarzyszeniach, organizacjach społecznych i społecznych jednostkach wyznaniowych, poza Kościołem katolickim (71 tys.).

Równocześnie ISKK SAC na zlecenie GUS przeprowadził analogiczne badanie wśród społecznych jednostek Kościoła katolickiego, na formularzu spójnym z SOF-1, według własnej metodologii. GUS otrzymał wyniki zbiorcze dla dwóch rodzajów jednostek Kościoła katolickiego: społecznych jednostek instytucjonalnych (posiadających numer REGON, np. hospicja, szkoły, domy pomocy społecznej) oraz wspólnot przyparafialnych. W folderze, ze względu na możliwość zestawienia z danymi dotyczącymi innych wyznań, zostały wykorzystane wyłącznie dane dotyczące społecznych jednostek instytucjonalnych Kościoła katolickiego.

**Wydział Badań Gospodarki Społecznej
Departament Badań Społecznych
Główny Urząd Statystyczny**

Al. Niepodległości 208
00-925 Warszawa
telefon: (22) 608 31 79, (22) 608 36 43
fax: (22) 608 31 82
e-mail: sof-1@stat.gov.pl

Publikacja w wersji elektronicznej oraz inne informacje o badaniach organizacji pozarządowych realizowanych przez Główny Urząd Statystyczny dostępne są na stronie: <http://form.stat.gov.pl/sof/>

W ROKU 2011 GUS BĘDZIE REALIZOWAŁ M.IN.:

Pierwsze badanie wolontariatu

PNZ Badania pracy niezarobkowej poza gospodarstwem domowym.

W badaniu uwzględniony zostanie wolontariat formalny (praca społeczna w ramach organizacji lub instytucji) lub nieformalny (praca społeczna świadczona bezpośrednio na rzecz osób, środowiska, społeczności lokalnej, itp.)

Kolejne badania podmiotów sektora non-profit

SOF-1 Fundacje, stowarzyszenia oraz społeczne jednostki organizacyjne Kościoła katolickiego, innych kościołów i związków wyznaniowych

SOF-4 Samorząd gospodarczy i zawodowy oraz organizacje pracodawców

Wyniki tych badań znajdziecie Państwo również na stronie: <http://form.stat.gov.pl/sof/>

KAPITAŁ LUDZKI
NARODOWA STRATEGIA SPÓJNOŚCI

UNIA EUROPEJSKA
EUROPEJSKI
FUNDUSZ SPOŁECZNY

Publikacja współfinansowana ze środków Unii Europejskiej
w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego